

Wa we lirde, wa we deje hoe we zonge, wa we zeje

Jan Driesen

alias Dries. Van Dommele

Charles Fonteijn

alias Carolus

Mientje Kwinten-Evers

Joke Peels-Mollen

Tilly Wijnen-Firet

Tekeningen

Tilly Wijnen-Firet

inmekeer-geknutseld

Joop van Appeldorn

uitgave van

Heemkundekring Weerderheem
Valkenswaard

2010

8

INHOUD

Woordje vurraf
Tilly Wijnen-Firet

't Spoor in twiiduzendnege
Joke Peels-Mollen

Ongewenste gasten
Mientje Kwinten-Evers

Gaawe helm
Tilly Wijnen-Firet

Ouwer worre zonder zörge?
Carolus

De Pèèrenbom
Dries. van Dommelen

Springpersèssie
Joke Peels-Mollen

Pirke Donders pèè-jke
Mientje Kwinten-Evers

Van de Clusenstraat!
Tilly Wijnen-Firet

Speule meej sprèèkwoorde en
gezegdes
Carolus

Vèèfensestig jaor trug
Dries. van Dommelen

Weinter, vurjaor, zommer en
herfst
Mientje Kwinten-Evers

't Valkenswirds van A tot Z
Carolus

Heemdaoge 2010 in Gimmert
Dries. van Dommelen

Woordje vurraf!

Hallo Tilly, ging 't dur de tillefôôn. 't War Joke!! Ik moet ùiw 's wà ùitlegge en mee-j persant wà vraoge. zeej ze. Gij bent nou ok bij ons clubke en schrèèft vur 't urst ok in ons aachste buukske van "goed gebekt". Ja zeej ik en wochte wà d'r komme ging. De gewònte is dè we umstebeurt 't woordje vurraf schrèève, gij bent 'r nèèd bij gekomme en nou is 't krèk ùiw beurt!! Ja,ja, dè zal wel!

Wà moe'k ik hier meej? En ken ik dè? Mèr allèè, ik zal't prebere. Taol vèèn ik zu wà 't schònste wà dètter bestì 't Alderbeste communicasjemiddel!! As ik onderweges ben en hur mense praote lùister ik aaltè nur de KLANK van wor dè ze toch wel vandan komme (dees is 'nne tic van mèn!!) Uit wellek land, previnsie of lings of rechts van Vallekeswird. Ik denk dè dè kumt umdè menne vadder nie van hier is en de rèèst van zènne kant allemaol gruts pròt. (kènne ze ok niks àn doen!) Durrum ben ik twii-talig grôôt gebrocht. As ik op vekansie war, gruts praote anders kosse ze me nie verstòn en as ik thuis war dan m'n moerstaol worrin ik m'n èige kos zèn !! Dà vuult as 'n wèèrm dekentje. En anders zou ik 'r ok nie bij hurre! Wà hil schòn is, is dè onze pap hil goe-d dialect kan lèze, stillekes vur z'n eige, hardop is ok gin geheur, dè zallie wel ùit zonne kop laote ! Mèr ik weet nie assie alliinnig is. Want um de KLANK, daor gigg't um !! Krèk as de veugelkes zinge zu as ze gebèkt zèn, zóó klingt onze moerstaol en daor ben ik friit meej, daorin ligt al oew "èige" gevuul. Durrum beste lèèzers, prebeer dees buukske hardop te lèèze dan gigg't 't beste, um alles te begrèèpe en ONS gevuul te vuule!! Ik hoop dè gullie mèn verhaaltjes ok de moeite werd vend, krèk as die van Joke, Mientje, Jan en Charles, die deze keer wir hil wà schòns hebbe, dan blèèf ik vur òllie ok m'n best doen. Got'r nou mèr is efkes vur zitte enne, houdoe hè!

Tilly Wijnen-Firet

't Spoor in twiiduzendnege.

Ze zouwe wir is op reis gòn, 't wier wir tèèd. Zô meej z'n viere, mèskes van rond de vèèfenseuventig !! War zouwe ze henne? Kampe liik ze wel 'n goei-j idee. Schòn stadje àn de IJssel. Hillemol bij d'n tèèd urst op internet gesnuffeld, vurral de jongste van 't stel is daar goe-d thuis. Schòn gekleurd plattegrondje, alle vertrektijde van d'n trein, waar ze moeze overstappe en hoe hard ze dan moeze lôêpe. Dè hà ze allemol gevonde. As ze daar ware zouwe ze wel zien. Saoves van te vurre de pepiere bij-ingezocht, bus- en treinkartje binne handbereik en 'n snuupke vur onderwege. Kon nie mir misse.

Mèr... vruug opstòn is d'n ursten hobbel die genomme moes worre. Meej z'n drieë zouwe ze meej d'n auto komme nar de bushalte op d'n Eindoveseweg. Daar vlakbij, bij 't Wandelpark konde goe-d perkere en konne ze bij thuiskomst ok nog 'n hêpke èète. Zôê gezeed, zôê gedòn. Alliin, ze ware te laot. De vierde haj 'r al 'n hallef uur stòn te schildere, mèr wà ter kwaam, ginnen auto. Twii busse dur laote gòn en jewèl, daar hadde ze, twii stappe vast ùit en de sjefeur ging gaaw d'n auto weg zette. De bus komt eràn, zij kumt ànholle en wa zì dieje sjefeur, daar kan ik nie op wochte want dan kom ik te laot. Zôê wordt openbaar vervoer gepremoot. Twii telle latter stì tie stil in de fiele. Mèr ze hebbe gezellig de volgende bus gevat. Ze zalle ze nie hebbe.

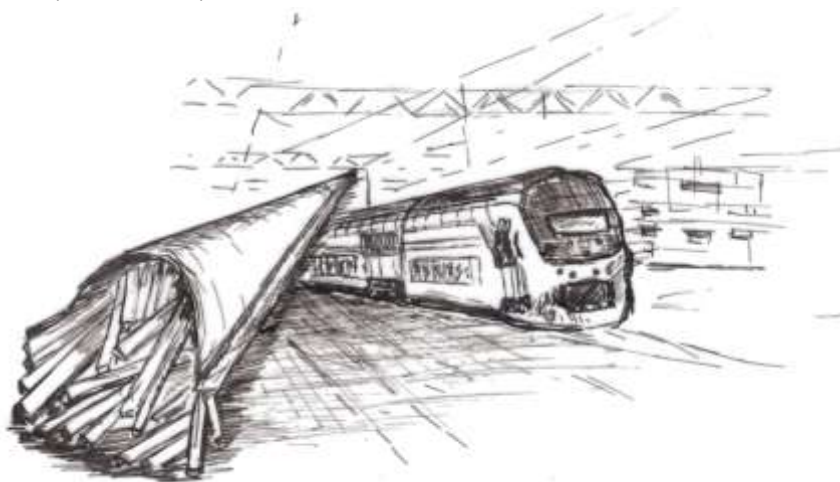
Twidden hobbel. 't Overstappe onderwege ging hil goe-d alliin in Zwolle smeerde d'n trein 'm zonder 't vierspan. Dan mèr efkes op 'n bènkske in de zon. Tot hier ha 't spoor z'n èige goe-d gehaawe, ze mogge nie moppere.

't Weer han ze hillemol meej. In Kampe moeze ze uurst over 'n hil schòn brug nar d'n overkant van de IJssel. Kunt 'r nèt 'n grôôt schip àn, gî die brug zômèr vanèiges omhog. Ze ware wel gewarschouwd dur 'n sort overwegbel en d'r ging unnen bôôm dicht. Gelukkig, ge zalt zôô in 't watter lôôpe !

Hobbel drie. Bij de VVV gekomme han ze verschèi-je wandelroutes, 't waar zellefs moeilek um te kie-ze. Mèr honger is ok lillek, dur moes uurst wà ge-eete worre. In de zon zouw kunne mèr ze moeze wel ùit de wèind kanne gòn zitte. Dus 't wier toch binne. Ze han van alles lèkkers en meej 'n glèèske witte wèèn waar 't 'r goe-d toeve. Toen àn de kui-ger dur de langste winkelstraot van Nederland zeeje ze. Ze konne zien dè 't 'n Hanzestad waar. Hôôge dure hirrehuize, grôôte pakhuize, art-déco winkelpande en alles glom van de koperpoets en de vèrref. Hil smal strötjes en schif overhangende huize, ze keke hun ôôge ùit, ok op 't klènste hùiske. En dan die stadspoorte, nie iin, mèr wel vier en de kerke nie te vergèète. Deez leste ware alliin nie ope. Ze hadde ok is gèèr binne rond gekeke. Veul viel 'r onder monnementezörreg en veul hî Kampe beward, deje ze 't zô mèr overal. Muug geflodderd en muug gekeke zèn ze èfkes gòn zitte midde op 'n plein in de zon. 't Waar gin vekansie en toch zaat 't 'r vol. Zôô van : plukt de dag meej deez uurste zonnestråle. De vier han 't wel verdiend, vonne ze.

Hobbel vier. Toen zachjes trug nar 't stesjon want ze moeze nog 'n hil èind spore. Meschien dè die spoorlùu um 'n prôtje verlege ware mèr de dames moeze alles laote zien, kartjes en hun foto's en zôô. Daor ginge ze dan zô tege vijfve, twii ure zouw 't wel dure. In Amersfoort àngekomme wier d'r afgeroepe : d'n trein gi nie wijer, alleman ùitstappe, storig rond Utrecht.

Daor stonne ze dan. De wirreldreizigers. 'n Alternatief waar richting Hilversum. Goei-je raad war duur, die krèdde in de trein trouwes van jan en alleman vur niks. NS-perseniil verdwijnt dan spoorloos, dus d'r valt niks te vraoge. Hilversum-Utrecht liep ok nie ! Wir trug nar Amersfoort. Witte wà, ge kant nar Ede-Wageningen en dan Arnhem-Nijmwege-Den Bosch. Wan idee.

Hobbel vijf. Duzende mense die nar huis wille. Twii treine hartstikke vol, ze hinge meej de bene bùite, gin kans dus. Eindelijk, meej nogal wà getrek en gedùiw zate ze. Dankzij die jonge gaste die hun plats afstonne. Stikdonker waar 't al in Nijmwege toen ze daor ànkwame. Nerges iets fesoenleks te èète. De stad in gòn war ok niks, duurde veul te lang. Overstappe nar den Bosch. Nog steeds nerges gin perseniil. Nog inne kiir overstappe nar Eindove. Hèhè, ze zèn 'r bekant. 't Restaurant han ze al afgebeld, dè war nie te hale. Sund. Rond hallef ellef eindstesjon. De bus ging pas over elleve!!

De leste hobbel. Ze hebbe hun reisavontuur stòndebins afgeslote meej 'n aawverwetst frietje meej majonèèse, war wel goei-jekopper as ùitèète, mèr 't war wel ùitèète !!. Ze kèèke al ùit wanneer ze wir is zalle gòn.

Meej dank àn de spoorwege, want ze hebbe waar gekrege vur hun reisgeld.

Joke Peels-Mollen

Uitleg

't Spoor	De Nederlandse Spoorwegen
bij-jingezocht	bijeengezocht
hèpke èète	hapje eten
zôê gezeed, zôê gedòn	zo gezegd, zo gedaan
haj'r	had er
stòn te schildere	lopen te ijsberen
vanèiges	van zelf
verschèi-je	verschillende
strötjes	straatjes
muug	moe
geflodderd	gewandeld, geslenterd
gì nie wijer	gaat niet verder
gedöw	geduw
stòndebins	staande
ùitèète	buiten de deur eten (gaan eten)

Ongewenste gaste.

Bè mè is iederiin èltè welkom. Of 't nouw mèèrrege, middeg of aovend is, dè makt nie öt. Koffie drinke, blève ète of slaope, 't ken allemal. Mèr deze kiir war 't anders.

Zò rond d'n tiende april war 't te doen. De veugeltjes vloge heen en weer en schetterde hun liekes. De zwaluwe warre ok al wir gezien. De koolmeesjes zate in de top van de notebôôm hil hard te flùite. Die zèn nie bang. En 's aoves hurde al unne mirrel zinge. Dè alles is skòn um te zien en te hurre.

Ik zat op unne mèèrrege de krant te lèze en hurde iet in de kammer. 't War net of er iet viel, mèr dur war niks te zien. Efkes ternao wir zòn gelùid. 't Kwam van bove. Ik de zolder op en dur hurde ik het goewd. 't War in de skorstiin te doen. Gelukkig zit er halverwege die-je skorstiin 'n deur. Dur wordde vruger de hamme ingehange um te reùke. Die deur opengemaakt en mee 'n zaklamp erin gekeke. En jawel, han ze toch bove de skorstiin hillemaal dicht gebaawe, ge kond gin licht mir zien. Toen nèr bùite henne. Twii kauwkes vloge an en af mee takke van zeker 'n dertig - virtig centimèter. De vurrige dag war er nog niks te hurre of zien gewist. Twii daog geleje war er in de straot skorstiin-brand gewist. Ze dochte dur unne nest. Ja, die vogels moete toch erges baawe. Mèr bè ons konne ze ok nie blèève. An 'n beton-èèzer unne krul gemaakt en die-je nest nèr beneje gehald. 'n Vol wasmand mee grôôte en klèin tèkskes en ok al vèrkes en wà gras. Ze han al 'n skòn nestje gemaakt. 's Aoves hurde ik nog wà in de skorstiin. Zat er zòn kauwke op 't dwers-èèzer in de skouw. Ik prebeerde um weg te jaoge, vliegt ie dur de deur de zolder op.

't Ramke ope gezet en hij vliegt gelukkig nèt bûite. Mèr tot mèn verbazing zat hij de volgende dag wir in die-je skorstiin. Hij vlôôg er ok nie ôt, dus laot ik 'm mèr zitte. 's Aoves zit ik bè de tillevisie en wà gebeurt er. Dè kauwke is dur de pèèp in de kachel gekomme. Zit ie tege 't ramke te pikke. Ik dôrfde 't durke nie ope te maoke, want dan vlôôg ie in de kammer. De volgende dag kwame de kleinkeinder en die hadde al unne naam bedocht. "Za-za". Toen hebbe we um toch mèr los gelaote. In unne mum van tèèd wordde ie um-ringd dur wel twintig kauwkès, zô blèè-j warre ze. Hopelijk zuke ze nouw 'n ander logeeradres. Mèr ik kan oe vertelle dè 't toch wel twii wèke geduurd hì.

Zèllie baawe ... wij wir afbrèke.

Ik krijg 'n boek over kauwkès en dur ston in, dè zò'n koppeltje hil z'n lève bè elkaar bliif. Alliin de verstoring van de nestbaaw war 'n re-je um ôt elkaor te gan. Heb ik misschien ok nog 'n echtschèi-jing op m'n gewete. Mèr ze hebbe wraok genomme op

mè. Van de zommer hebbe ze an 't rie-te dak zitte te plukke.
Moet de rie-tdekker komme um 't te maoke. Die laot ik dan
mee gas erop doen zo dè die vogels er nie mir in kenne.
Iemes die dur de deur binne kumt is welkom, mèt dur de
skorstiin liever nie.

Mientje Kwinten - Evers.

Uitleg

Kiir	keer
mirrel	merel
ternao	daarna
skorstiin	schoorsteen
wordde	werden
reùke	roken
tèkskes	takjes
vèrkes	veertjes
dwers-èèzer	dwars-ijzer
gas	gaas

17 Juni 2010, d'n dag dè honderd jaor gelèèje in de Peel unne Gaawe Helm gevonde wier.

Wà kende toch ónneùzel friit zèn soms: 'n Grôôt stuk in de krant over die-je Gaawen Helm die ze prsies 100 jaor geleeje gevonde hebbe mee 't turfstèèke in de Peel. Alwír 'n nèèj boek over dè gaawe ding, 't zuveulste !! Al die verhaole saome gève wir veul nèèje fantasie en dur wordt wir opnèèd geprakkezeerd wà door twíduuzend jaor geleeje in dieje Peel toch gebeurd is!

Mèr worrum ben ik daar zu onneùzel gruts op ? Dieje mens, dieje Gebbel (Gabriël) Smolenaars (nooit gekend !) war d'n schònvadder van mènne Oome Jo (oudste bruur van ons mam) Ik heb 'r wellis oit over diejen helm hurre praote dur Tante Mária, mèr toch nie zu dikkels, zun aawe geschiedenis zee ze nie zu veul.

Oome Jo en Tante Mária wònde saome in dè klèèn turfstèèkershùiske daar in dè Peeldörrep Meijel: 't vruugere hùiske van Gebbel. As ge wà grôôt ward moestte daar krom gòn um binne te komme, anders zouwde oe hèrses tege dè durgebont verrekkes kenne stôôtte; zu liig war 't durgebont. 't War krèk zò'n hùiske ùit 'n boek van de gebruurs Grimm!! Ze han gin keinder. Wél unne schònne grôôte bôôgerd meeje allinnig hil veul beum, ik docht un klèèn twintig, mee zoer kèèrse.

Ginne-inne vogel die die zoer krènge (Morelle) begèrde. Dè war ok de bedoeling, nao d'n ogst ginge die nur 't konzèrvefebriek um ingeblikt te worre um dur lötter die goei Brabantse of Limburgse vlaoi van te maake. As ik nouw zie hoe dè dùive in onzen hof de kèèrzebeum kaol frèètel!! Èèrremzin krèdde daarvan!! En ok de prùime gon d'r al àn!!

Ik denk dè d'n dieje van ons (m'nne mens zugezeed) is nur Bels moet vur un goei buks!! Dan hebbe we in ieders geval nog 'n goei soep.

Mèr ok Oome Jo haj ok wellis èèrrumzin van z'n kèèrze!! Op unne kaai-je dag warren'r verscheijene blikke ùit mekaar geknald !!! Wa dè unne onbesnutte rewazzie war in zun kelderschop !! Sund, d'n hille santekraom nur de mallemoer! De kèèrze warre gòn giste. Mèr allee ik dwaal af, ik war in d'n bôôgerd van Oome Jo. Daar heb ik ok geschote !!! Mèr mee pèèl en bôôg!! Nee, nie op veugelkes of zô ,mèr op 'n grôôte schietschèèf ! Hun warre bij un handbôôgschieterèèj. 't war mèr goe-d dè in dieje boogerd plèk zat war !! Ik schie-te én...un pèèn in m'nne onder-èèrem !!! Dieje spandraod war daar tegenàn gepetst. Unne bekant zwarte èèrem hiel ik durvan over! Ze han me nie gezeed dè hun allebii lings warre en 't durrum unne lingse boog waar en ik ben rèchs.

Die twii, ze hadde un schòn lève saome ze name 't 'r goed van. Ze mokte vur dieje tèèd, zò'n dertig-virtig jaor gelee-je hil grôôte reize, nur Ierland, Australië en ok nur veul aander plotse. Mèr nou meepersant nog 's wà anders: in de kammer bij hun hing 'n klèèn schilderèèjke wor Oome Jo hil stiekem over deej, wà dè ding un wèèrde haj!! Ja ja, wisse wij veul ! Gin spier verstand van kunst.

Alliinnig Oome Jo en die zeej dè 't veul geld wèrd war! 't Kos goe-d zèn, d'r war toch ok oit dieje Gaawe Helm gevonde ? Jaore lotter toen Tante Mária en Oome Jo dôôd warre kwame ze d'r aachter dè 't vurnaome schilderèèjke 'n FOTO van 't Jodse Brödje van Rembrandt waar.....! Gelukkig kende daor 's goe-d meej lache !!! Oome Jo is 'r friit mee gewist en dè is 't vurnomste. Meer dan meej d'n helm, dees schilderèèjke hattie in huis en dieje helm war wèèd e-weg in Leiden aachter slot en grèndel. Wà hedde daor nou àn ??

Vur mèn is die belangstelling vur dun helm in ieders geval hil veul werd, alliinnig al dè mènèn Tante Mária heure vader 't war, die dè ding gevonde haj ! Meschien wel 't belangrijkste stuk van onze Vaderlandse geschiedenis !!! En Gebbel wier daormee ok unne historische mens !!! Unne Gaawe Helm, dur hum gevonde op un stukske Brabantse Peel in 't "Zink" bij Helenaveen!!

Tilly Wijnen-Firet

Uitleg

Gaawe Helm	Gouden Helm
friit	blij/ trots
turfstèèke	turfsteken
opnèèd	opnieuw
geprakkezeerd	bedacht
gruts	trots
dikkels	vaak
klèèn turfstèèkershùiske	klein turfstekershuisje
krom gòn	bukken
durgebont	deurkozijn
verrèkkes	héél erg
liig	laag

keinder	kinderen
bôôgerd	boomgaard
alliinnig	alleen
klèèn	zuinige schatting
zoer kèèrz	zure kersen(Morellen)
begèrde	lusten
kèèrzebeum	kersenbomen
frèète	het opeten door de duiven
èèrremzin	slechte zin, "het gaat je aan het hart"
d.n dieje van ons	mijn man
kaoi-je	kwade
verschèijene	verschillende
onbesnutte	onfatsoenlijke
rewazzie	rommel/rotzooi
kelder-schop	een verlaagde ruimte tegen/in het huisje;voorraad"kamer"
sund	jammer
santekraom	opstelling van spullen
veugelkes	vogeltjes
pèèn	pijn
bekant	bijna
èèrem	arm
twii	twee
schòn	mooi
leve	leven
mokte	maakte
meepersant	meteen of tegelijkertijd
schilderèèjke	schilderijtje
Jodse Brödje	Joodse Bruidje
wèèd e-weg	ver weg

Ouwer worre zonder zurge?

Hedde göllie dè gevuul ok dè 't net is of dè de jaore steeds sneller gòn as ge meej pesjoen bent. Vural as ge 't over vèèf of tien jaor geleeje hed, Dan is't net of 't krèk geleeje is zô vlug vliegt d'n tèèd vurbij.

Toch zen 'r ok veul ouwere mense wor vur dè nie mèr zô van zelfsprèèkend is en wor de daog steeds traoger vurbij gòn. Zô ok m'n buurvrouw die al dik in de zeuventig is en wor ik wel is 'n protje meej maak. Ik kom de deur host nie mèr ùit en zit mèr wà tillevisie te kèèke toe dè ik 'r bij in slaop val, zeej ze en dan snaachs wir nie kan slaope.

D'n dokter haj gezeed. Vrouwke ge moet is wà meer gòn wandele en bewege, want ge zit hier mèr d'n hillen dag te zitte. Hij hì schòn praote, mèr begint 'r mèr is òn meej zunne weinter as van 't afgelôope jaor, meej al dieje kouw en dieje snuw die 'r lag. Uwe nek brèèke as ge nie ùitkekt. Zelfs meej munne rollater war't lèèvesgevarlijk um bùite te komme. Ge kent binnekort ok gòn brèèkdanse zit-ie, want dur gòn ze hier èèrdaogs meej starte vur de bejaorde. Volgende wèèk wordt 'r 'n demonstratie gegeve en dan kende ùiw eige meej in laote schrèève.

Ze waar weeze kèèke, mèr ze von 't zò'n gedoe allemol. Dè krèèg ik van zun lèèvesdaog nie onder de knie, nì dè niks vur men.

Witte wà ge moet gòn doen zi hurre schònzoon, ge moet gòn fitnisse. Ik weet daar 'n hil goei-j adres vur. En de buurtbus stopt 'r prakties vur de deur. Dus ik 'r henne, zeej ze. Van d'r dochter haj ze 'n ouw trèèningpak gekrege want die haj pas 'n nèèj gekocht. Kunt ze daar òn, heej niemes nie 'n trèèningpak òn.

Iederiin haj zô'n lang strak joggingspèkske òn, of zonne maillot of legging zô-as ze die tegeworrig noeme, meej van die gekleurde kouse. D'r warre zelfs dames bij wor van 't leek of dè ze meej moeze doen òn unne modesjoo, in de plak van te sporte. In de zaol stônne allerlèèj toestelle wor ge meej òn de gang kost. Efkes lotter gink iin van die dames op zô'n toestel zitte, drèi-jde òn wà knöpkes en dè ding begint me toch keer te gòn. Gelukkig wist iemes 't nog net op tèèd ùit te zette anders waar ze 'r zeker af gedonderd. Nii vur men hoefde 't al nie mèr, ik haj 'r munnen bùik al meej van vol, zeej ze. Ik doe zèllef wel 'n bietje gimmestie hier in huis.

Oo ja, nog iet, dè'k nie mag vurgèète! Ik moet öllie de groete doen van Janus van, Januske van, uh, uh, gàdomme. Hoe hèttie nouw toch ok al wir? Ik ben zonne naam glad vurgèète, strak as ik thuis ben dan weet ik wir presies hoe dèt-ie hiet. Dè overkumt me de lesten tèèd wel is meer. Ik ben toch nie keins ònt worre ?

Ja, 't valt nie altè mir meej as ge wà ouwer wordt. Want ik laot tegeworrig welles meer 'n par steke valle. Mèr nie getreurd want ik vuul me nog best goe-d en ben nog redelijk goe-d terbiin. Dus yurlôôpig nog mèr nie òn 't bejaordehuis denke. Trouwes ik heb 't nog veuls te druk um daor henne te gòn. En hoop 'r dan ok nog jaore lank weg te blèève. Mèr ja, ge hegged nie vur't zegge as't ùiw overkomt. Dus daor mèr nie te veul over lôôpe te piekere

Mèr ja as ge wà ouwer wordt van jaore
kekte toch wà dikker achterum
zô stillekes over ùiw schouwers
al witte soms echt toch nie wurrum

En gig't nie alte mèr zô-as in vruger jaore
en al is m'n geheuge nie mèr wà 't was
toch weet ik 't telkes wel wir te klaore
en lôôp nog steeds goe-d in de pas

Ok ken ik nie zô hard mir lôôpe
en munnen bloeddruk is wà hôôg
toch hurde men nog steeds nie klaoge
want ik vuul me goe-d zô op 't ôôg

Goj op tèèd nor bed over vruger drôôme
over de goei-jen ouwen tèèd
al wil dieje slaop nie alte komme
en rokke al die drôôme kwèèt

Ge piekert over dit en over dètjes
over ùiw dochter en heure vrind
gì alles wel goe-d daor in dè hùiske
want daor komt iirdaogs wir 'n kind

Zen de deure wel goe-d afgeslote
heb ik ze wel op slot gedòn
en stì de gaskraon soms nog ope
of zen de lichte toch nog òn

Ben m'n gehoorapperaot toch nie vurgèete
dè ligt toch netjes op de kas
en leej ik m'n gebit zô-as iedren aovend
toch wel wir netjes in 'n glas

Ok munnen bril heej z'n eigeste plèkske
die leg ik op de toffel neer
zô dè'k die smèèrges nie hoof te zuke
want dè gebeurt me wel is meer

En smèèrges bij 't wakker worre
zuukt al ùiw spulle wir bijeen
wà zal d'n dag vandaog wir brenge
en wor gòn we vandaog nog heen

Ge èt unnen bottram bij 'n bèkske koffie
onder tusse kekte in de krant
wà zal 't weer vandaog wir worre
en wor waar gistre diejen brand

Zô verstrèèke 'r toch hil wà daoge
Ge lopt mèr wir 'n eindje rond
en strak misschien nog èfkes fietse
dan vuul 'k me lèkker en blèèf gezond

Want ik lôôp en fiets nog alle daoge
Allin, in groep of meej z'n twee
dè doe ik nouw al hil veul jaore
mèr m'n mebieltje gî steeds meej

Nîi meej men is echt niks òn de hand
en geniet van't lèève zô lank nog mag
in de hôôp nog lank te magge lèève
liefs goe-d gezond en meej 'nne lach !!

Carolus

Uitleg

kumt meej	komt met	snuw	sneeuw
hedde göllie	hebben jullie	munne	mijne
gevuul	gevoel	gòn	gaan
krèk	pas	zit-ie	zei hij
protje	praatje	schrèève	schrijven
host	haast	lèèvesdaog	levensdagen
nîi dè's	nee dat is	'r henne	er heen
dè'k	dat ik	gàdomme	verwensing
niemes nie	niemand niet	glad	helemaal
modesjoo	modeshow	ter bîin	ter been
inde plak	in de plaats	èfkes	eventjes
drèi-jde	draaide	gig't	gaat het
gàdomme	verwensing	gehegget	je hebt het
glad	helemaal	dikker	vaker
ter bîin	ter been	kwèèt	kwijt
vurgèete	vergeten	îirdaogs	binnenkort

De Pèèrenbom

Bij ons achter in d'n bôôgerd stî 'nne grôôte schônne
pèèrenbom

Rûim zeuventig jaor net as ik. Stîit ie daor al die jaore hil
markant

Iedere weinter wir denk ik, as ie 't vurjaor mèr wir hold mee
zennen aawerdom

Mèr 't is 'nnen tij-je, hij haawd nog aaltè gedege stand

Veul harde weinters is ie durgekomme

Vorst snuw en haogel hit ie getrotseerd

Zôô ok stôrrem, nat en drugte overwonne

Elk jaor dikker en sterker de hogte in, ònhaawend gepresteerd

Want is de weinter gevloge en vurjaorszón beschènt z'n
plèkske

Begint in de haorwortels van z'n tiin 't purces van nuuwe groei

Via moederstam staawe ze vorse lèèvenssappe de hogte in toe
òn 't klènste tèkske

Woròn dan duuzende knoppe ontwikkele vur ònkommende bloei

Vurjaorszón en lûiwe rèègen doen de knoppe alsmèr waase en
zwellè

Toe dè ze wonderbaarlijk ùitstóllepe as haogelwitte bloem

Dan komme van alle kante de honningbiekes ònsnelle

Die hil ijverig en secuur 't bevruchtingswèèrek dan doen

As ie dan zô rijkelijk stî te bloeie
Is 't krèk 'nne parrisol van Brussels kant
Deez zôð òn te schaawe kan mè plezierig boeie
En ik snùif allum lentegeure meepesant

Ik kan nie anders as mènne pèèrenbom bestùite en roeme
Onderwelle hij alsmèr pronkt mee z'n bloemepraacht
En ik wul 't ok òn niemus nie verbloeme
Dè ik hoop op gezaomelijk nog wà jorre van ieder vurjaor wir
nuuwe lèèveskraacht

Dries. van Dommele

Uitleg

Hold	haalt
tij-je	taae
staawe	stuwen
ùitstòllepe	uitstulpen
meepesant	tegelijkertijd

Springpersèssie

't Waar Pinkstere, 't waar hil schòn weer, 't waar zèllefs hiit. De daog van te vurre war 't snaachs zo kaaw dè ge gèèr die-p onder de dekes kroopt. 4° mèr en dè hallef mèi-j. Ge kont vule dè de ijsheilige nog in de buurt ware. 't Waar d'n dertiende mèi-j. En dè op vekansie ! Mèr 'n wèèrrem kacheltje in de caravan makt veul goe-d. Toch ware de gode ons goe-d gezind. Die hebbe de maacht um de temperatuur op te laote lôôpe, zômèr toe ruim twintig grade. 'n Gewôôn mens snapt 'r niks van. Metiin gî rondom oe henne zo-wà alles uit. Blôôte bloesjes, blôôte basjes, korte broeke mèr allemol van die mèllekwitte èèreme en biine. 't Is gin gezicht. An die hitte moete wel èfkes wenne. Dus 't wier 'nne hille lùì-je zondeg.

In d'n beginne in de zon mèr al hil gaaw d'r wir ùit. Ge zouwd lèvend verbrane. Slèècht vur jan en alleman. Meej 'n schòn boek onder 'nne bôôm, 'n glèèske witte kaawe wèèn binne handbereik, dè kande lang volhaawe. En dè zwembad.... vur 't uurst in gebruik deez jaor, ok daar war 't iin grôôt fist. Ik snap alliin nie wurrun r'altij zo gekrijst moet worre. Zitte die jonges nouw altij die meidjes te judasse ? Mèr druk war 't op die "*Liege Wiese*". Wor we ware, hiette dè zôô. **Wij** ligge gewôôn in 't gras! Hil druk war 't'r. Mense kèèke is ok de moei-jte werd. Onze Lieven Heer heej meer lilleke as schòn kostgengers. Er zèn van die schòn jong veules, hôôg op de biin. Er zèn 'r ok wor ge twi kirre moet kèèke en dan ziede dè 't bröske veur zit. Daar kanne ze ok niks àn doen. Mèr dan die dikzakke tegeworrig. Daar krèdde èèrrem zin van. Ok nog dikkels van dè jong vollek. Nie te begrèèpe, altij de colafles bijdehand en altij friet meej 'nne flinke klodder majo. 't Is dè 't vekansie is, thuis zouw ik 'r faliekant tege zèn. Mèr 'n mens wil wà.

Nao d'n twidde Pinksterdag kwam ok nog d'n derde, zo-as gewònljik. Mèr d'n deze war wel hil biezunder want we ware in Echternach. In hil aaw aktes schrèève ze dè oi-jt as Afternake. Dè kumt umdè Valkeswird en Woldere vruger kenèkties han meej Echternach. Land en boerderèèje ware hil hil lang geleje oi-jt geschonke àn Sint Willibrord en die wònde in Echternach. Vandaar.

Mar wà war d'r nouw zô biezunder. Ieder jaor op diejen deinsdag is 't daor Springpersèssie. Dè wilde wij ok wel is meejmaoke. Wij zèn Handel gewend, mèr deez moes wà grotter zèn volges 't buukske. Gòn wij meej twalefhonderd man op beevert nar Handel, daor zouwe 'r tienduzend komme. Ik denk nog, dè overdrèève ze netuurlijk. Mèr nii, niks overdrèève. Ik heb ze nie geteld, mèr ze ware d'r wel. Ongeleufelijk ! Dankzij onze gids stonne we um hallef nege veurop. Meej de meziek kumt uurst al 't "*Hôôg*" àngeschreeje. Dè kunde gin lôôpe noeme. D'n aartsbisschop van Luxemburg veurop. In vol ornaat meej mijter en staf en daoraachter nog minstes vèèfentwintig bisschoppe, prelate en abte ok allemol meej mijter en staf. Op 't bordes worre ze iin vur iin vurgesteld. Ok die vier "*aus die Niederlande*". Nao 'nne indrukwekkende preek zette de stoet zich in beweging. Wij mogge ànslùite nao de pelgrims die uit Prüm kwame, die liepe veurop want die ware al twii daoge te voe-t onderwege.

Zô ziede.... Handel in 't grôôt. Zij lôôpe ok net as wij um gespard te blèève van ziektes en te danke dè ze de ellende vruuger goe-d hebbe overlèèfd. Zij hebbe alliin vur Sint Willibrord gekoze inplats van "Onslievrouwke".

We hebben 't gewete. Biddend zinge ! Tientalle kirre de littenie van "Heilige Willibrord". Kriskras dur de binnestad,

anderhalfe uur lang. Indrukwekkend de baseliek in, net as in de Niklaaskerk, alliin wà grotter. Nog steeds biddend "Heilige Willibrord" dale we, nao gezegend te zijn dur d'n bisschop, de trappe af nar de kripte. Langs de sarcofaag van Sint Willibrord, um àn d'n andere kant van de kerk wir omhog te gòn.

In de kerk hebbe we gewocht op de eigeleke springpersèssie, die nao de biddende pelgrims kumt. Nao ieder meziekcorrèps kumt 'nne groep echt springende mense. Van de linker op de rechter voet, ok anderhalfe uur lang. Meej vijfve op 'n rèèj, àn elkaor meej 'nne witte snotlap, steeds springend op 't zèllefde deuntje.

Iedere hèrmenie, fanfare, mònrika-, viool- banjo- madoliene- of blokfluitorkest spulde 't zèllefde melodietje. Vèèfenvirtig kòrrepse. En èvezôveul groepe manne, vrouwe en keinder. Niet te vatte !! Um halfe twii ware de leste nog nie àn de baseliek. De leste ure hebbe we 't vanaf 'n terras bekeke. Roomse blijheid !!

't Glas heffe op Sint Willibrord hört 'r ok bij.

Sund dè we gin bekend vollek zèn tegegekome. D'r han 'r best ùit Valkeswird en Woldere magge zèn. Ze zouwe ok hebbe kanne denke, we hebbe jaorelang onze tiende en paacht àn diejen heilige moete betaole, 't is moi-j geweest.

Mèr wij han 't nie wille misse. ,t War ,nne schònne dag.

Dèt ie bedankt is, dè wit ie.

Joke Peels-Mollen

Uitleg

hiit	heet
zômèr	zomaar
metiin	meteen
èèreme en biine	armen en benen
verbrane	verbranden
kaawe wèèn	koude wijn
bröske	broche (kleintje)
krèdde	krijg je
klodder majo	portie mayonaise
beevert	bedevaart
iin vur iin	een voor een
twii daog	twee dagen
snotlap	zakdoek
sund	zonde
tiende	soort belasting
dè wit ie	dat weet hij

Pirke Donders pèè-jke.

Wà bezielt iemus um 160 km. te gan lôôpe. Twii kirre op en neer nêr Handel. Ge lopt gèèr en houwt van gezelligheid. Mèr òk de kerk rakt oe. Van Tilburg nêr Wittem ging deze pelgrimstocht. Vanaf 't Pirke Dondersmuseum in Tilburg begient deze tocht. Bè dè museum war nouw 'n actie; *iederiin die 'n par goei skoer meebrocht mog verniks nêr binne*. De skoer ginge nêr de Vincentiusstichting die er wir 'n goei bestemming vur hai-je. Ze verkochte er òk Pirke's nat, unne lekkere kruidenbitter. De tocht kon begiene.

In Berkel Enschoot stì unne torre die is ingericht as 'n gedachtenis-kepel vur de gesneuvelde van de orlog 40-45. Drie broeders Trappisten en drie zusters Trappistinnen öt iin gezin warre opgevat en nêr Duitsland vervoerd plus nog unne jonge öt dèzèlfde houshouwe. 't Warre jodde die katholiek warre geworre. Ze zèn nie mir terug gekomme. Iin meske van hun war ondergedoke en hì de orlog overlèèfd. Ze is enkele jaore terug dòòd gegang en in Berkel Enschoot begraove. Heur drie zusjes en vier bruurs worre mee dè graf ok herdocht. 'n Indrukwekkend verhaol. Onderwege zage we 'n bènkske dur ston de volgende tekst op: *"Als koei-je zich ötstrekke, wordt het lèèr goei-jekopper"*. Mèr we lôôpe wij-je.

In het proeflokaal van de Koningshoeve 'n trappistje gepruufd, 't smakte goewd. Bè 't Mariabildje van den H. Eik stonne schòn bloeme. As er iemus in Oirschot dòòd gi worre dikwels de bloemstukke nêr deze kepel gebrocht. In Vèèssem bè broeder Fons war 't goewd. Hij is dan òk èltè kok geweest.

In Duizel stì 'n bildje van de Goei Moei en in Irsel op de mert van de Contente Mens en de Pronte Vrouw.

Schòn is dè. Bè de Valentinuskapel in Westerhove 'n karske angestòkt. Dur de Malpie en over de Dommel nèr de Achelse Kluis. Hier zòn we overnaachte. Dè war nog 'nnen drôôm van mè, um dè is mee te maake. Ik heb er goewd geslaope en lang. We lage al um nege ure in bed. Zôô zèn daor de regels.

We verlaote Nederland en gan 'n stukske dur Bels. Langs de Warmbeek, wà bè ons Tongelriip hiet. We lôôpe dur 'n hil schòn stuk natuur. We gan over 't kanaol dur Lôôze nèr 'n kloster. We bidde en zinge dur saome mee 'n tiental zusterkes. De tocht gi wij-ger, dur Bree en dur 'n watterrijk gebied mee verschillende wattermeules. Dan gan we de Maos over mee-j 'n pontje en komme in Urmond àn. Langs de Maos nèr Elsloo mee-j z'n ouw stukske dörp en 't kastiil. Langs bloeiende daslook en al klimmend gan we wij-ger. Dur klap-hekskes en tunnelkes en langs de veul wegkrùize, echt Limburgs.

In Meerssen zien we 'n synagoge van binne en krèège ötleg over het Jodendom. Ok hebbe ze hier 'n hil schòn kerk mee nog echte communiebanke. Wij-ger langs de Geul en 't spoor. Bè de H. Gerlachus wà zand meegenomme vur in de stalle te strooi-je als bescherming tege ziektes bè vee. Dè war nog is schon zand, hil goewd vur onze zandbak. Uiteindelijk is Wittem in zicht, nà nog wà klimme en dale komme we er àn. Deze pelgrimstocht hebbe we afgeslote mee-j 'n karske bè Gerardus van Majella. Pirke en Gerardus warre paoters van dezelfde orde. Hil veul mense vèène steun bè deze twii hèllige en dè laote we zôô.

Mientje Kwinten - Evers.

Uitleg

Pirke Donders

pèè-jke

iemus

gèèr

begiene

skoer

houshouwe

bènkske

goei-jekopper

Vèèssem

Irsel

Tongelriip

Lôôze

wij-jer

karske

Peerke, Petrus Donders

paadje, pad

iemand

graag

beginnen

schoenen

huishouden = gezin

bankje

goedkoper

Vessem

Eersel

Tongelreep

Lozen

verder

kaarsje

1950-2010, 60 jaor: Van der Clusenstraat.

Sins dees jaor ben ik bij dè Valkeswirdse dialekte clubke. Ik war friit dè ze mèn gevraagd hadde of ik daarbij wilde komme, nou gèèr!! Durrum war ik nou vur d'n dèrde keer wir daarbove,op de zolder van Carolus.(in de heemkamer) Die aandere kirres haj ik daar al iedere keer 't straatnaombördje zien ligge van de straat wor twii bruurs van mèn geborre zen : De Van der Clusenstraat. In dees straat ben ik as mèske van

vèèf jaor komme wone en daar gewònd tot m'nne treùw. We wònde daarvur in de Paralleleweg en mèn ouwlùj-j wouwe wel un nèèj huis. Zonder put, plee of unne moos. Mèr meej riolering, 'n badkamer(ke) meej 'n lavet, 'n wc meej durspuuling en unne geiser. Hoewel, kos dè allemol wel? D'n huur war in inne keer zeuve kwartjes meer dan dè ze gewend warre!! Mèr d'r wier verhuisd!! Mèèj ons vierre, onze Pap en ons Mam, onzen Opa en ik.

D'n urste fibrewarri 1950 as urste bewoners in dieje nèèi-j, kaol straat ! In 1958 ging onze Opa nur de zusterkes in Carolus en kreeg ik zèèn slopkammer die an de vurkant war. Wa war ik daar friit meej!!

Unne drôômer as ik soms war, kos ik lang dur mèèn raom hil wèèd eweg kèèke. De straot war anders as tegeworrig, bij ons veur war un driehoekig plantsoentje, wor ge as de pliesie kwam, nie wis hoe vlug door ùit te komme!! Behallevé as 't gesnuwd haj, dan war 't denk ik te kouw vur dieje zellefde pliesie en mokte we de schônste snuwmanne in dè plantsoentje.

Ons straotje bestòn mer uit 'n rèè-jke van vèèf hùì-s; In 't urste huis wònde 't echtpaar Broeders-van Rumund, dan Toon van Mierlo meej zèèn al volwasse keinder, dan wij, familie Firet-Cornelissen, neffe ons familie van den Dungen-Peeters en as leste familie Wijnen-Veebens. Lings af wàr en is nog de Lindestraot. Daor hiel onze straot op.

Wa nou de Valkenierstraot is, war toen bij ons rechtsaf de Brakestraot. In 't verlengde van onze straot war krek zu as 't nou nog is: De van Rotselaerstraot. Mèr daorvur op dun hoek, lingsaf, dus an dun overkant van 't plantsoentje, war de Schotelmanstraot! Op d'n hoek wònde Pauw van Riet, d'n postboj, daorneffe van Gerven; van Janmiekes. Dan 'n alliinstaond huis van de zuster Truus, van Boer Driessen en daorneffe de boerderiij van Boer Driessen, die rèècht tegenover ons ston! In m'n gedàachte gon nur 't geluid van 't veule knoerhard stampe 's nàachs van z'n pèrd ergent tegen iet àn en 't drèèi-je van de dorskas, meej d'n ogst, van smèèrreges vruug tot saoves laot, mèr toendertèèd gin man die daorover klaogde!! En daorneffe keekte op 't vèld.

Wà weier in die straot war lings van de weg de nèèje spultuìn "d'n Denneberg" wor al gauw unne slinger asfalt kwam as rolschatsebaon. Toen ze in de gaote krege dè rolschatse vur veul hil fijn war kwam d'r 'n rechthoekige baon!! Mèr..... daor moch ik nie op, ik haj nog èèzere wielekes en gewôôn meej riemkes vaast gemokt!!

Van die èèzere wielekes daor lèèj dieje gladde betonvloer teveul van!! Nee, ge moest houwterre wiele hebbe en meej vaaste schoen durrop. Mèr och.....ik haj unne goejen ùitmaak, hogtevrìs !! Op díe rolschàtse war 't of ik hôôg op stelte ston!! zu hôôg!! Durrum bleef ik m'nne asfaltslinger toe dèttie opgerumd wier trèuw!!

Veul laoter kwam d'r 'n overdekte baon, dè warre tij-je !! Schòn rolschatsesjoows. Ge kiikt oe ôôgen uit. Trouwes iedere twii jaor meej de Korsemus hedde daor nog altèèd un schòn sjoow! Daor stì nog altèèd 'nne wilde kastanjabôôm die onze Pap daor het nir gezet toedertèèd. Ge kent 'm nog zien stòn, lings van d'n ingang. Ok de grenze van d'n spultùin zen verleed.

Mèr wir trug nur mèèn kammer: As 't donker war, kosde nog krèk tusse die huis dur, de verlichte dakraome van tricotagefebriek "Victoria" zien. Mèr 't schònste war 't in de wèinter, as de blaor van de beum warre en as de zon scheen. Hil wèèd eweg glinsterde die op 't wotter van de visvijver. Ik bedoel d'n urste kweekvijver lings van de Linderweg, wor nou 'n schòn natuurgebied is meej 'n schòn kèèkhut um veugelkes te kènne bekèèke.

Vurrij naojaor, toen we daor warre (mee 't zuuke nur vlierbesse) zage we daor meer dan twintig spierwitte reigers! Dè war me toch schòn!! Bekant krèk zu schòn as dè glinstere wor ik vruuger zu friit meej war. Ok herinner ik me ut rôôkplùmke van de schòrstiin van 't lijmfiebriek, die neffe 't slachthuis ston en laotterhènne saoves de verlichting van die nèèi-j Brabantiafebriek. Wà ok vur mèn speciaal war, dè war as" de Valk" thuis spulde, al dè vollek wà dur de Lindestraot en dan langs d'n tuìn van Paeshuyse, over dè karspoor (lings van 't plantsoentje) nur 't Valkveld liep. En ge hörde krèk as ze 'n goal gemokt hadde!

Ok dè gelùid vergèèt ik van m'n lève nie!! Veul mense geleuve dees alles nie, mèr ge moet nie vergèète dè daar nog amper huís stonne!! 't Zicht én geluid gink toen nog wèèd.

En nou bestì dieje Van der Clusenstraot dan zestig jaor. Mèèn Vadder die vurnig jaor 90 jaor is geworre en m'n jongste bruur wone nog steeds gèèr daor.

Reje vur 'n fisje? Tien jaor geleeje hadde ze zu-iet van 'n reünie van (ok vruugere) bewoners, in buurthuis "de Turfberg" die toen ok krèk vijf jaor beston. Witte dè veul mense van Valkeswird de Van der Clusenstraot nie wete te vèène? Nao 60 jaor taomeluk onbekend, mèr bij mèn nog hil bemind.

Mèn bruur die thuis wònt had al zô'n straotnaombördje, mèr m'n àànder bruur war hil friit dè ik dees bord vur hum haj gekocht bij het Weerderheem. Hoe dè ge dur zun straotnaombord àn un verhaaltje kent komme hé?

En nouw kom 't : zô ongeveer 't klènste strotje van Valkenswird vur de familie (Van der Clusen) die 't langst over ons dörp hì geheerst.

Tilly Wijnen-Firet

Uitleg:

sins	sedert	wònde	woonden
friit	blij	ouwluii	ouders
gèèr	graag	fibrewarri	februari
kirres	keer	zèèn	zijn
twii	twee	raom	raam/ramen
bruurs	broers	gesnuwd	gesneeuwd
mèske	meisje	snuwmanne	sneeuwpoppen
m'nne treùw	mijn bruiloft	alliinstaond	alleenstaande

postboj	postbode	huis	huizen
ôgst	oogst	kèèkhut	vogelkijkhut
smèrregus	s'morgens	schorstiin	schoorsteen
		neffe	naast
toendertèèd	in die tijd	nèèi-je	nieuwe
daorneffe	daarnaast	wèèd	ver
spultuìn	speeltuin	besti	bestaat
wielekus	wieltjes	vèène	vinden
houwterre	van hout	spulde	voetbalde
korsemus	Kerstmis	tuìn	haag
kosde	kon je	saoves	s'avonds
krek	juist		

plee	"wc" vierkante plank met daarin een ronde houten "deksel"
moos	een soort slootje voor het afvalwater van het aanrecht,de was enz .
laotterhenne	later in de tijd

Speule meej sprèèkwoorde en gezegdes.

Ins vrijgezel altè vrijgezel zegt 't sprèèkwoord. Mèr as de jeuk erger wordt as de pèèn en't bloed kröpt wor't nie gòn kan, is't tèèd vur Janne um z'n eige blôôt te gèève en spijkers meej koppe te slòn. Dus zô gezeed zô gedòn. Hoe moes ie dor nouw unne mùiw ònpaase. Want hier haj nog genne kèès van ge-ete en goei-je raad waar duur. Mèr in de nôôd lirde oew vriende kenne en van oew vriende moete 't toch hebbe. Die hum dan ok 'n hart onder de riem staoke en hum ònraoi-jde, um uurst de kat is ùit d'n bôôm te kèèke en zich gen kat in de zak te laote verkôôpe.

Bezint wel vur dè ge begint. Dus gewôôn de kneùp dur hakke en van de nôôd 'n deugd maoke en nie te hard van staopel lôôpe, want hardlôôpers zen dôôdlôôpers. En al waar de spoeling dan misschien wà dun, gewit toch mèr noi-jt hoe 'n koe-j unnen haos vangt. Toch haj al gaaw de wèind in de zeile, want vur dèt-ie 't wis haj beet. Ze leek wel 'n lotje ùit de lôôterèèj. Ze zaag 'r dan ok ùit um te stèèle. Hij waar dan ok metiìn van de kaort en vuulde zich de konning te rèèk. Mèr 't waar toch nie echt spek vur zonnen bek. Want al gaaw liet ze d'r taand zien en mokte van elke scheid unnen donderslag. Zô doende viel ie van de wal in de slôôt en waar 't pompe of verzuipe geblaoze.

Hij kos durrum dan ok mèr bèèter ùit 'n ander vaatje gòn tappe, um zô te prebèère de teering nor de neering te zette. Hij haj nie zô hard van staopel moete lôôpe en uurst z'n hand is in z'ne èigeste boezem moete stèèke vur det ie òn zô iet begòs. Ja as ge ùw bille verbrand moete ok op de blaor zitte. Mèr de liefde is blèind en 'n ongeluk zit nie vur niks in 'n klèèn huukske. Ge moet mèr zô denke, mèèrege kumt 'r wir nun dag wor de mùis nog nie òngezete hebbe.

Dus hoef ie ok wir nie bij de pakke nir gòn te zitte. Wel het-ie nouw de bordjes verhangen en lot-ie z'n èige gen oor mèr ònnijje. En wil van tevurre wel vort wete wà vur vlis dèt-ie in de kùip heej vur det-ie opnèèjd de sprong in 't diepe moks. Deze kir haj meer geluk, want hij viel meeje z'n kont in de botter.

Want as 'n geschenk ùit d'n hieemel ston ze daor! Ze zag 'r dan ok ùit um dur 'n rinkske te haole, Hij gink dan ok metiin vur de bèèl, Hij waar 'r zô friit meeje, det-ie ze op haande droeg en wònde zich in d'n zeuvende hieemel. Mèr de schèèn bedriegt. Want al kos ze soms poeslief zèn, 't waar toch echt gen katje um zonder haandschoen òn te vatte. Want al gauw haj ze de broek òn en kos ie nor heur pèèpe danse. Ze dilde dan ok metiin de laokes ùit. En as klap op de vuurpèèl bleek ze ok nog is van twii walletjes te èète.

Toen wààr d'r toch echt stront òn de knikker en barste de bom! Want dè liet ie nie over zonne kant gòn en schoot dan ok behoerlijk ùit zonne slof. 't Waar nouw bùige of barste en trok dan ok flink van leer. Ze kreeg dan ok 'n flinke vèèg ùit de paan meeje vur det-ie ze de laon ùitstuurde. Hè hè ! Hij waar wel meeje de schrik vrèèje gekomme, al zat ie nouw wel meeje de gebakke pèère.

Hij waar dur 't ôôg van de nold gekrope en kos z'n wonde gòn lèkke. Toch is't bèèter um van z'n hart gènne moordkùil te gòn maake. Mèr ie moet wel uurst alles is goe-d op 'n rèèjke zette, um te kèèke of de kolle de sop nog wel wèrd zèn vur det-ie z'n haand wir is in unne wespennest stikt. 't Waar wel 'n grôôte streep d'r z'n rèkening.

Mèr ja, gedaone zaake nemme gènne keer. Al hoef ie nouw ok wir nie op alle slakke zouwt te gòn legge. Hij wit nouw in ieder geval ùit welken hoek de weind wèi-jd. En zeker nie te veul hoi-j op zonne vurk nemme.

Mèr ja, 'n verliefd hart is dorstig en de grotste honger mokt rùiw bònne zuut, al ligge die wel behoorlijk zwaor op de maog. 't Beste is dan ok, um mèr gewôôn oppernèèjd te beginne en prebèère 't roer um te goi-je en nie in z'n schôlp te krùipe. Want al ist kalf dan verdronke, hoefde toch ok wir gèn ouw koei-je ùit de slôôt te gòn haole. Hij gift de moed dan ok nog nie op, want wor unne wil is is 'nne weg! 't Is nie vur niks dè ze zegge, dè op ieder pôtje unnen deksel paast. En de wondere zèn de wirreld nog nie ùit en driemaal is nie vur niks scheepsrecht.

Wel wil ie deze kir wel goe-d beslaoge op 't ijs komme en ope kaart speule as't wir is zô ver mog komme. Trouwes hij heej z'n leste troeve nog lank nie ùitgespuld en nog zat pèèle op zonnen bôôg. Ge moet mèr zô denke, die nie waogt kan ok nie winne. En nao rèège kumt toch altè wir zonneschèèn. Keulen en Aken zèn toch ok nie op innen dag gebouwd en zonder geluk vaort niemes wel. En degene die 't leste laacht, laacht mistal ok 't best. En zô as 't sprèèkwoord zegt, eind goe-d al goe-d.

houwdoe

Carolus

Uitleg

Speule	spelen
pèèn	pijn
kröpt	kruipt
tèèd	tijd
slòn	slaan
mùiw	mouw
kèès	kaas
lirde	leerde
ònraoi-jde	aanraadde
kèèke	kijken
kneup	knoop
gewit	je weet
lòòterèèj	loterij
ze zaag	ze zag
metiìn	meteen
huukske	hoekje
blèind	blind
vlis	vlees
friit	blij
pèèpe	pijpen
rèèjke	rijtje
stikt	steekt
pèèle	pijlen
altè	altijd

Vèèfensestig jaor trug

't Afgelôôpe jaor hebbe we in mèi-j vur de vèèfensestigste keer bevrijdingsdag gevierd. Ok nao vèèfensestig jaor roept dè bij ons, die d'n orlog hebbe meegemokt, nog tal van herinneringe op. Nie alliin van de bevrijding mèr ok nog wel is van de orlogsjaore die 'r òn vurraf ginge. Zôô ok toen we in iin van die daog, vlak vur vèèf mèi-j, mee wà bruurs en zusters plus die van de kaawe kant bij m'n oudste zuster (vierentaachentig) òn de koffie zate. Ge kent dè wel. Mee zo'n tien man mee unne gemiddelde lèèftèèd van vèèfenzeuventig jaor, worre 'r dan hil wà aaw koei-je uit de slôôt gehold. Bevurbild hoe ons aawlù-i-j van alles bij-in moeze prakkezeere um de tekorte die 'r ware òn te vulle mee èige gemokte lèèvesmiddele. Netuurlijk hadde we henne en knèèn in de koi en dan hedde ok keutels mèr èèvegoe-d ok ei-ger en unne knèèn in de pot of 'n hen in de soep, bij tèèd en wèèle. En nie te vergèète 'n vèèreke in de koi of klandestien nog wel is 'n twidde er achteràn. Mèr sommige lèèvesmiddele ware zô schaars dè ons aawlù-i-j die 'r zèèlef bij mokte. Zô-as boter, kèès, èèrpelmèèl en zô meer. Want in 'n hùishaawe van tien jong gì alle daoge hil wà schùive.

Onze vader die mokte zelfs gruun ziip um de was mee te doen. Dan had ie 'n volle wasketel schenke bij-in gedòn, die dan enkele ure afgekokt wiere. Dè rôôk dan net zo gemiin as rond de lèèmsstokerèèj in de Dijkstraot, witte 't nog ? Mèr dur wier dan 'tiin en 'taander bij gedòn um tot 'n ziipproduct te komme en dè lukte mistal hil aorig, zôdè we wir kozze waase. Halverwege z'n braawselcapriole had onze vader 'nne keer un bôrd ùitgeschept en op de keldervloer gezet um te zien of ie genoeg wou opstijve.

M'n oudste bruur die mende dè daor 'n börd pudding stond en moes daor is royaol van pruuve, vond ie. Mèr dè schôôt hum gin zeuve vat. Wà had ie afgezien en wij gelache, achteraf dan netuurlijk, want hij zaag 'r echt nie gezond uit nao dieje hap ziippudding. Ziip van biste die clandestien geslacht wiere. Ok bij Vrandes op de Aachterste Brug (wor nog gin elektrisch licht waar) zouwe ze stiekum 'n twidde vèèreke gòn slachte. Ze hadde durrum 't bisje in de keuke gelèi-jd wor 't uurst büteweste geslòn zou worre mee 't grôôt kapbèèl. Vrandes holde 't bèèl goe-d wèèd achterover òn en sloeg in innen klap.... de petrollielamp van de zoldering en alles zaat in 't donker. Mee 'n luciferke bijgelucht de kammerdeur ope gedòn um daor de kaars vur 't Hèllich Hartbild òn te stèèke.

Onderwelle waar 't vèèreke ok de vurkamer ingeschote wor 't achter 't hèllichartbildtöffelke wouw krüipe mee alle gevolge van dien. De kaars valt nur beneje, Onzenlievenheer duikelt veurover, 't töffelke valt um en wir zate ze in 't donker en wir moeze 'r enkele luciferkes òn te pas komme eer dè de petrollielamp in de vurkamer òn waar. Sakkerdju, w'àn rewozzie wà ze toen te zien kriige. 't Töffelke lag 'r bij as unnen halve mutserd, Onzenlievenheer hillemol in gruzelemente en 't vèèreke waar van schrik achter d'n dievan gekrope.

Toen hebbe ze de vurkamer mèr leeg gerüimd en daor slachterèèj van gemokt. Dè daor dezelfde nacht nog geslaope moes worre in de bedstee mokte niks uit.

'n Vèèreke **meer** in de kuip waar immers veul belangrijker.

Dries. van Dommele

Uitleg

Alliin	alleen
kaawe kant	het aangetrouwd
aawlùi-j	ouwelui, ouders
knèèn	konijnen
gruun ziip	groene zeep
schenke	botten
lèènstokerèèj	lijmstokerij
schôôt hum gin	een erge tegenvaller
geslòn	geslagen
kapbèèl	kapbijl
töffelke	tafeltje
rewozzie	rommel
mutserd	takkenbos

Weinter, vurjaor, zommer en herfst.

In inne naacht is bùite alles wit.
Ginne rommel mir te zien, die er onder zit.

Nà 'n zocht vurjaorsbù-i-jke.
Kan al dè gruun, zò lèkker rùike.

Bloeiende bloeme en 'n hil skòn hèi-j.
Zon en wermte en koei-je in de wèi-j.

Wan kleure, wan praacht.
Mèr dan kumt die-je störm, mee hil veul kraacht.

Elk jaorgetij-je hì z'n charme.
Durrum zalle we ze, steeds wir umarme.

Mientje Kwinten - Evers.

Uitleg

zocht	= zacht
gruun	= groen
störm	= storm

't Valkeswirds van A tot Z

auwbette of auwhoere	is allebij geziiver
balkenbrei-j of bulling	smokt allebij goe-d
compassie	meej wie ?
dwardsklippels	gewôôn lings laote ligge
ètteleke kirres	is meer dan iin
foetele	doen ze bij 't kaorte
gierpin	zit op de cente
hollewaai-j	nèm 't nie zô naaw
ikkelbokke	veinde in de beukeheg
joekere	doen de heund mistal
kermenaai-j	gink vruger nor de pestoor
loerie	is nie te zùipe
màrhannek	gewôôn 'n Vlaamse gaai-j
niemes nie	gin man
öllienutjes	haj 't pindamènneke bij
paddernaks	dè heej niks um 't lijf
qwibus	is zô gek as 'n deur
rits	dè is de geit van Miete geregeld
schollek	die haj ons moeder altè òn
tuute knöpkes	groei-je òn de beum
umspaoje	diejen handel
valkeswirds	dès m'n moederstaol
wurruum	durruum
x biin	d'r lôôte nie hendig meej
ijs en ijskouw	dès verrèkkes kouw
zèikmoei-jers	zitte altè te miere ..

Carolus

Heemdagen 2010 te Gimmert

Bij het bezoek òn 't boerebondmuseum in die daog, waar ik onder d'n indruk van 't compleet ingerichte bakhùis uit vruuger jaore. Daar stond nog unne grôôte houten trog wor in ze vruuger bèrrevoets 't brôôddeeg trojje vanwege dè dè handmatig zo'n zwaor wèèrek waar, vural bij roggemèèl kneje. Nao d'n ùitleg dur d'n bakker "van graon toe brôôd", begos 'r in mèèn hersepan iet te maole en mokte ik 't volgende gedicht.

Dur schôôt me 'n rodselke te binne ùit m'n jeugdjaore worop ik wijer heb geborduurd.

Hôôg geborre

Liig geschorre

Tusse twii stiin zunne naam verlorre

D'n boer zunne rog is mèèl geworre

Gegist gezou-te begote en mee de blôôte vuut getrojje gekneed, en gevörmd mee twi kirre vèèf gebòjje.

Twì kirres ok wir zunne naam verlorre dur brandende takke via trog en ove, van getrojjen deeg, brôôd gebakke.

De boerin zet 't tegen heuren boezem um van te snij-je mèr hit'r veuraf 'n krùiske over gemokt, want dan pas kan 't lij-je.

Um te èète van 't brôôd, roggebrôôd mee spek en ham, wèèrem of kaaw

al norgelang'r in de spekkùip zit, of vurhande in de schaaw.

D'r wordt goe-d geschaft want ze wete wà ze èète, 't rèestproduct brengt d'n boer op zunne grond
daor wordt geploegd, opnuuw ingezij-d en de cirkel is wir rond
paoter van den Elsen zee òn de boere hoe ze wij-je moeze
doen.

Zôô kozze wij groei-je nur zestienmiljoen.

*Al sinds jaor en dag zôrregt d'n boer vur brôôd en meer op
de plank, hiervur zegge wij d'n boer gèère dank.*

Dries. van Dommele.

Uitleg

Òn	aan	twii	twee
vruger	vroeger	stiin	stenen
wor	waar	vuut	voeten
dè	dat	getrojje	getreden
zwaor	zwaar	kirre	keren
wèèrek	werk	vèèf	vijf
dur	door	gebojje	geboden
begos	begon	kwèèt	kwijt
mèèn	mijn	hit'r	heeft er
mokte	maakte	gemokt	gemaakt
rodselke	raadseltje	èète	eten
liig	laag	ingezij-jd	ingezaaid
geschorre	geschoren	kozze	konden

DE WERKGROEP TONGVAL